

SUUNNITELMA OPISKELIJAN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ

Voin hyvin! -hanke

Vahvistettu 14.12.2018
Koulutuskuntayhtymänjohtajan
päätos 88/10/2018

Sisällysluettelo

Lukijalle ja käyttäjälle	3
1. Mitä tarkoitetaan väkivallalla, kiusaamisella ja häirinnällä	4
1.1 Väki-valta	4
1.2 Kiusaaminen	4
1.3 Häirintä	4
1.4 Seksuaalinen häirintä.....	4
2. Ehkäiseminen.....	5
3. Puuttuminen	5
4. Kiusaamisen, häirintä- ja väkivaltatilanteiden käsittely Gradiassa	6
4.1 Kiusaamis- ja häirintätilanteen käsittely	6
4.1.2 Sovittelu	7
4.2 Väki-valtatilanteen käsittely	8
4.3 Seksuaalisen häirintä- tai väki-valtatilanteen tai ahdistelun käsittely	8
5. Yksilöllisen tuen tai hoidon järjestäminen, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta.....	10
5.1 Kiusaamisen jälkihuolto	10
6. Yhteistyö huoltajien kanssa.....	11
7. Yhteistyö viranomaisten kanssa	11
8. Perehdyttäminen ja tiedottaminen	11
9. Päivittäminen, seuranta ja arviointi.....	11

Lukijalle ja käyttäjälle

Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä kuuluu oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaan osaksi opiskeluhoitosuunnitelmaa. Gradiassa tämä suunnitelma on opiskeluhoitosuunnitelman liitteenä.

Suunnitelmaan on koottu tietoa mitä tarkoitetaan väkivallalla, kiusaamisella ja häirinnällä, miten niitä ehkäistään, miten ne tunnistetaan oppilaitosarjessa, miten niihin reagoidaan ja puututaan sekä miten tilanne hoidetaan.

1. Mitä tarkoitetaan väkivallalla, kiusaamisella ja häirinnällä

1.1 Väkivalta

Tarkoituksellinen itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettu fyysisen voiman tai vallan käyttö, uhkailu tai niiden toteutus. Väkivalta voi olla myös henkistä väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa tai ahdistelua.

1.2 Kiusaaminen

Systemaattinen, tahallinen ja toistuva samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallinen tai fyysinen kielteinen toiminta. Kiusaaminen on hetkellistä, toistuvaa tai pitkään jatkuvaa ja alistavaa ruumiillista tai henkistä väkivaltaa. Kiusaaminen voi olla fyysistä tai psyykkistä ja se voi tapahtua myös sosiaalisen median kautta. Kiusaamiseen liittyy yleensä voimasuhteiden epätasapaino: kiusattu on jollain tavalla puolustuskyvytön kiusaajaan nähden.

1.3 Häirintä

Epäasiallinen kohtelu, josta voi olla vaaraa tai haittaa turvallisuudelle tai terveydelle. Useimmiten järjestelmällistä ja jatkuvaa toista alistavaa toimintaa tai käyttäytymistä, joka kohdistuu toisen persoonaan tai yksityiselämään kuten ominaisuuksiin, luonteenpiirteisiin, sukupuoleen, ulkomuotoon, harrastuksiin tai perhesuhteisiin.

1.4 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön fyysistä tai psyykkistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Häirinnälle tyypillistä on sen toistuvuus, mutta se voi olla myös yksittäinen teko.

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- epäasialliset seksuaaliset puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt eri sosiaalisen median kanavissa, WhatsApp-, Snapchat- yms. viestit, tekstiviestit, sähköpostit, puhelinsoitot
- fyysinen koskettelu ja lähentely
- sukupuolilyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- seksuaalirikos kuten raiskaus, sen yritys tai seksuaalinen ahdistelu.

2. Ehkäiseminen

Kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään opiskelijoiden hyvinvointia lisäämällä. Opiskelijoiden hyvinvointia edistetään laadukkaalla opetuksella, viihtyisillä oppimisympäristöillä, ohjatulla vapaa-ajan toiminnalla, opiskelijoiden osallisuudella sekä opettelemalla hyväksymään erilaisuutta ja kannustamalla yksilöllisyyteen.

Hyvinvointiin liittyä opiskeluhuollon tukitoimia kuvataan opiskeluhuoltosuunnitelman luvussa 6.

Niveltietovaiheen tiedonsiirrossa ja Hoks-keskusteluissa voidaan kartoittaa henkilökohtaisen ohjauksen tarve, josta voi nousta esiin aikaisemmin tapahtunut kiusaaminen tai häirintä.

Opintojen alkuvaiheessa on tärkeää:

- Ryhmäyttää opiskelijoita ja sitä kautta kehittää ryhmän ilmapiiriä positiivisemmaksi
 - Opettaja voi käyttää ryhmäytymisen apuna esimerkiksi nuoriso-ohjaajaa tai opiskeluhuollon henkilökuntaa
- Kiinnittää huomiota aiemmissa opinnoissa mahdollisesti esiintyneeseen kiusaamiseen ja tarjota tukea kiusaamisesta aiheutuneisiin seurauksiin.
- Ryhmänohjaaja käy opiskelijoiden kanssa läpi koulun järjestyssäännöt sekä esitellään suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.
- Puuttua, jos ryhmässä tapahtuu kiusaamista tai häirintää.

Aiheesta keskustellaan ryhmän kanssa, tehdään selväksi, että opiskelijalla on aina oikeus saada apua tullessaan kiusatuksi tai häirityksi tai kohdatessaan väkivaltaa. Asioista avoimesti puhuminen auttaa kiusaamisen käsittelyä.

3. Puuttuminen

Jokainen on velvollinen puuttumaan väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään havaitessaan asian. Siihen puututaan välittömästi.

Tilanteeseen puututaan, jos:

- henkilö kokee tullessaan kiusatuksi tai häirityksi
- joku muu (opiskelukaveri, kotiväki, opettaja) kokee jotakuta kiusattavan
- huomataan, että väkivalta kohdistuu toistuvasti samaan henkilöön
- luokan ilmapiiri tai käytös toisia kohtaan on epäkunnioittavaa.

Opiskelija, opettaja kotiväki tai joku muu välittää tiedon asiasta ryhmänohjaajalle, joka selvittää asiaa sekä vie tiedon eteenpäin koulutuspäällikölle/rehtorille. Yhteyttä voi ottaa myös esimerkiksi opinto-ohjaajaan, kuraattoriin, opiskeluterveydenhuoltoon.

Gradian koko henkilöstön tulee rohkaista opiskelijoita ilmoittamaan havaitsemastaan tai kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä. Myös Gradian tekemistä kyselyistä ja opiskelijapalautteista esiin nousseet nimettömät ilmoitukset, koskien seksuaalista häirintää selvitetään.

4. Kiusaamisen, häirintä- ja väkivaltatilanteiden käsittely Gradiassa

Kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan tullessa esiin ryhmänohjaaja keskusteleo asianosasten kanssa erikseen ja arvioi tilanteen. Ryhmänohjaaja saa tarvittaessa apua tilanteen käsittelyyn esimerkiksi kuraattorilta, nuoriso-ohjaajalta, opinto-ohjaajalta, erityisopettajalta, psykologilta, terveydenhoitajalta tai koulutuspäälliköltä

Alla kuvattu prosessikaavio pätee niin opiskelijoiden välisiin, opiskelijan ja henkilöstöön kuuluvan välisiin sekä henkilöstön välisiin kiusaamistilanteisiin. Henkilöstön välisissä tilanteissa prosessin eteenpäin viemisestä vastaa esimies.

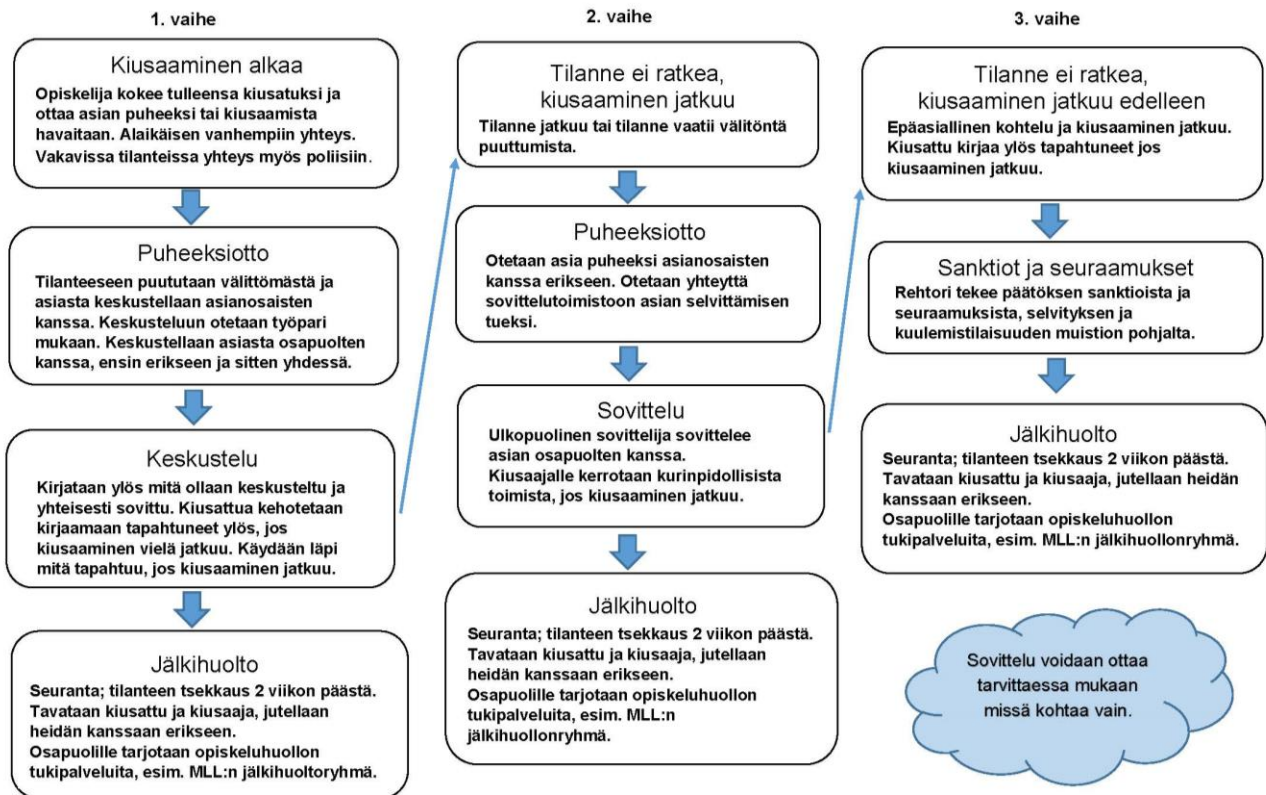
4.1 Kiusaamis- ja häirintätilanteen käsittely

Kiusaamis- tai häirintätilanteen jälkeen, kun molempia osapuolia on kuultu ja tilanne arvioitu,

- järjestetään mahdollisuuksien mukaan yhteistapaaminen osapuolten kesken asian sopimiseksi ja alaikäisen opiskelijan kohdalla otetaan yhteyttä huoltajaan. Tapaamisessa laaditaan sopimus, josta tulee ilmetä mitä jatkosta on sovittu osapuolten kesken, kuinka sopimusta seurataan ja mitä siitä seuraa, jos sopimusta ei noudateta.
- sopimus tehdään kirjallisesti ja toimitetaan tiedoksi huoltajille
- tilanteesta informoidaan kuraattoria ja vakavissa tapauksessa oppilaitoksen johtoa
- tilannetta seurataan (kts. prosessikaavio)
- tilannetta käsitellään myös tarvittaessa ja osallisten suostumuksella koko ryhmän kanssa, jos ryhmä ollut osallisena tapahtuneeseen.
- Molempien osapuolien tueksi kootaan tarvittaessa yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä.
- Kiusaamistilanteet voivat vaatia rikosilmoituksen tekemisen

Ryhmänohjaaja dokumentoi keskustelut ja toimenpiteet Wilmaan.

Kiusaamistilanteen käsittelyn prosessikaavio

4.1.2 Sovittelu

Sovittelu tarjoaa vapaaehtoisen, maksuttoman, puolueettoman ja luottamuksellisen mahdollisuuden riitojen ja rikosten osapuolille kohdata toisensa ja käsitellä tapahtuman aiheuttamia haittoja. Sovittelemisen puhdistaa ilmaa, helpottaa osapuolten kohtaamista jatkossa sekä ennaltaehkäisee uusia konflikteja.

Sovitella voidaan:

- kiusaamista
- ilkivaltaa
- rikoksia
- riitoja
- vahinkoja
- naapuririitoja
- sekä erilaisia konflikteja, joissa on vähintään kaksi osapuolta.

Sovittelussa ei syyllistetä ketään, eikä sovittelu ole oikeusistunto. Osapuolet voivat kohdata toisensa, puhua tapahtuneesta ja määritellä itse hyvän lopputuloksen asiassaan. Sovittelussa voidaan sopia vahingonkorvauksista. Toiminta perustuu lakiin rikos- ja riitaasioista. Sovittelutoimiston ammattihenkilöstö ja vapaaehtoiset sovittelijat tarjoavat turvallisen ympäristön asian selvittämiseen.

4.2 Väkivaltatilanteen käsittely

Kun molempia osapuolia on kuultu ja tilanne arvioitu

- annetaan tarvittava ensiapu
- vakavissa tapahtumissa otetaan yhteys rehtoriin
- tarvittaessa virkavalta paikalle
- alaikäisen huoltajalle ilmoitetaan tapahtuneesta
- huolehditaan jälkihoidosta, ohjataan opiskelija keskustelemaan kuraattorin, opiskeluterveydenhoitajan, tai psykologin kanssa
- tilanteesta tehdään Läheltä piti -ilmoitus
- osapuolille voi tarjota mahdollisuutta tilanteen sovitteluun Sovittelutoimiston kanssa (asiaa voi sovittaa, vaikka siitä tekisi myös rikosilmoituksen)

Rikoslain 21 luvun, 5 § mukaan, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

Rikoslain 21 luvun, 6 § mukaan kyseessä on törkeä pahoinpitely jos:

- 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,
- 2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai
- 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä pahoinpitelystä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

4.3 Seksuaalisen häirintä- tai väkivaltatilanteen tai ahdistelun käsittely

Jokainen seksuaalista häirintää havainnut tai siitä tiedon saanut oppilaitoksen henkilöstöön kuuluva huolehtii siitä, että asiaa lähdetään selvittämään viipymättä.

Seksuaalisen väkivallan tai ahdistelun kohtaaminen on vakava asia, jonka vaikutukset voivat olla kauaskantoisia. Tilanteen selvittäminen vaatii aikaa ja usein myös ulkopuolista apua.

- tilanteesta keskustellaan henkilön kanssa
- tilanteessa selvitetään, että puhuuko henkilö asiasta ensimmäistä kertaa
- yhdessä henkilön kanssa otetaan yhteyttä kuraattoriin tai opiskelu-/ työterveyshuoltoon
- yhdessä henkilön kanssa otetaan yhteyttä sopivaan auttajatahoon (Jyväskylässä esim. Mobile, perheneuvola, Nuorisovastaanotto, Tukinainen ja Jämsässä kuraattori tai opiskelu-/ työterveyshoitaja)
- henkilö ohjataan jatkamaan hoitoa muun hoitavan/ohjaavan tahon kanssa, missä asiaa on käsitelty aiemmin

Havaittaessa seksuaalista ahdistelua:

- keskustellaan ensin ahdistellun kanssa
- arvioidaan tilanne ja sovitaan jatkotoimenpiteistä yhdessä ahdistellun kanssa
- alaikäisen osalta tehdään lastensuojeluilmoitus sekä rikosilmoitus
- tarvittaessa sovitaan tarkoituksenmukaisesta jatkohoidosta.
- keskustelu ahdistelijan kanssa, jossa käydään läpi tapahtunut sekä seuraamukset hänen osaltaan.

Toiminta vakavissa seksuaaliväkivaltatilanteissa:

- opiskelija saatetaan välittömästi lääkärin/terveydenhoitajan luokse
- alaikäisen osalta tehdään lastensuojeluilmoitus sekä rikosilmoitus
- täysi-ikäistä ohjataan tekemään rikosilmoitus
- huolehditaan jälkihoidosta

Opetustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöllä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu:

- Rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko.
- Sellainen rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädettyjä tekoja ovat muun muassa raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta ja lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin. Sen lisäksi seksuaalinen häirintä voi olla kunnianloukkausrikos.

Rikoslain 21 luvussa tarkoitettu ja ilmoitusvelvollisuuden synnyttävä henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos on muun muassa pahoinpitely.

Seksuaalinen häirintä on oppilaitoksen henkilöstöön kuuluvalle epäasiallista käytöstä, joka voi johtaa huomautukseen, varoitukseen tai palvelussuhteen päättämiseen.

5. Yksilöllisen tuen tai hoidon järjestäminen, muut toimenpiteet ja jälki-seuranta

Opiskelijoille tarjotaan tarvittaessa yksilöllistä tukea. Yksilöllistä tukea antavat tilanteen mukaan esimerkiksi kuraattori, psykologi, opiskeluterveydenhuolto tai monialainen yksilökohtainen asiantuntijaryhmä. Muita mahdollisia toimenpiteitä ovat:

- kurinpitorangaistukset
- vahingonkorvaukset
- rikosilmoitukset
- lastensuojeluilmoitukset.

Tilanteen akuutin hoitamisen jälkeen järjestetään jälkiseuranta. Kokemukset kiusaamisesta, väkivallasta tai seksuaalisesta häirinnästä jättävät usein psyykkisiä oireita nuoreen ja sen vuoksi jälkihuolto ja seuranta ovat erityisen tärkeässä roolissa. Aikataulu, työnjako ja tapa sovitaan tilannekohtaisesti ryhmänohjaajan ja muiden tapaukseen osallistuneiden henkilökunnan jäsenten kanssa. Jälkiseurannan suunnitelma ja kuittaus seurannasta kirjataan Wilmaan ohjauksentuki -sivulle. Jälkihuoltoa tarjotaan tilanteen kaikille osapuolille. Esimerkiksi kiusaamiseen liittyvissä tapauksissa niin kiusatulle kuin kiusaajalle tarjotaan keskusteluapua ja näin ollen varmistetaan myös pidemmällä aikavälillä tapahtuneen seuranta.

5.1 Kiusaamisen jälkihuolto

Kiusaamiskokemukset tapahtuvat usein jo alakoulussa, viimeistään yläkoulussa ja näitä kiusaamisen aiheuttamia seurauksia nuori kantaa mukanaan siirryttäessä toiselle asteelle. Yleensä kiusaaminen on päättynyt, mutta sen aiheuttamat seuraukset vaikeuttavat edelleen koulunkäyntiä. Seuraukset voivat näkyä ahdistuksena, masennuksena, koulupoissaoloina tai muina epämääräisinä, jopa fyysisinä oireina. On tärkeää tunnistaa nuoren avun tarve ja tarjota nuorelle tukea kiusaamiskokemuksen käsittelyyn. Kuraattorit, psykologit ja terveydenhoitajat ovat tässä kohtaa avainasemassa, mutta myös muu henkilökunta voi vaikuttaa paljon koulun ilmapiiriin luomiseen, opiskeluturvallisuuteen sekä ryhmäytymiseen.

Kiusaamisen aiheuttamiin seurauksiin, yksinäisyyteen ja syrjäytymiseen on tarjolla tukea myös koulun ulkopuolella. Eri järjestöt ja nuorisotoimijat järjestävät matalan kynnyksen tukea, joiden pariin nuori voidaan myös Gradiasta ohjata. Esimerkiksi MLL:n Selviytyjät-ryhmät tarjoavat 12-20-vuotiaille kiusaamista kokeneille nuorille sekä heidän vanhemmilleen vertaistukea kiusaamiskokemuksen käsittelyyn sekä itsetunnon ja identiteetin vahvistamiseen.

6. Yhteistyö huoltajien kanssa

Ryhmänohjaaja ottaa alaikäisen kohdalla yhteyttä huoltajaan. Täysi-ikäisen kohdalla yhteydenotto tapahtuu opiskelijan suostumuksella. Yhteydenottotapana on puhelu tai Wilma-viesti riippuen tilanteesta. Vakavissa ja pitkään jatkuneissa tilanteissa huoltaja voi olla mukana asioiden selvittelyissä ja sopimisessa.

7. Yhteistyö viranomaisten kanssa

Yhteistyötä tehdään tilanteen mukaan viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi kuraattori, opiskeluterveydenhoitaja, työterveyshoitaja, psykologi, poliisi, lastensuojelu, perheneuvola, nuorisovastaanotto. Tilanteesta riippuen ryhmänohjaaja ottaa yhteyttä yksin tai yhdessä muiden opiskeluhuollon toimijoiden kanssa tarvitta-
viin viranomaisiin.

8. Perehdyttäminen ja tiedottaminen

Henkilöstö perehdytetään opiskeluhuoltosuunnitelmaan ja sen liitteisiin henkilöstön koulutustilaisuuksissa. Opiskelijoiden perehdyttäminen tapahtuu opintojen alussa esim. ryhmänohjaajatunneilla. Huoltajille suunnitelmasta tiedotetaan Wilman kautta. Suunnitelma julkaistaan intrassa ja Gradian www-sivuilla.

9. Päivittäminen, seuranta ja arviointi

Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä päivitetään samanaikaisesti opiskeluhuoltosuunnitelman kanssa. Opiskeluhuoltoryhmässä suunnitelman toimivuutta seurataan ja sitä päivitetään tarpeen mukaan. Suunnitelmaa arvioidaan vuosittain omavalvonnan kautta.